

Nr 288.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension m. m.; given Stockholms slott den 18 april 1913.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att

dels antaga närlagda förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension,

dels ock medgiva att — utöver vad i 17 § av förenämnda lag finnes stadgat ifråga om beräkning av tjänstår för erhållande av pension — i sådant hänseende även må få beräknas tid, under vilken tjänsteman vid statens vattenfallsverk innehaft tjänst hos nya Trollhätte kanalbolag eller bogseringsanstalten mellan Ströms kanal och Ivarslund.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Theodor Adelswärd.

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 2, 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension.

2 §.

Denna lag äger icke tillämpning i fråga om statsråds-, justitieråds- och regeringsrådsämbete, civil tjänst med pensionsrätt i arméns eller flottans pensionskassa, tjänst vid telegrafverket eller statens järnvägs- trafik, ej heller i fråga om befattning, som är uteslutande prästerlig, utan gälle i avseende å dem vad i fråga om pension nu är eller framdeles må varda stadgat.

5 §.

Rätt att komma i åtnjutande av hel pension inträder:
för manlig tjänstinnehavare vid uppnådda sextiosju levnadsår och trettiofem tjänstår;
för kvinnlig tjänstinnehavare vid uppnådda sextio levnadsår och trettio tjänstår;
dock att sådan rätt inträder:
a) för ämneslärarinna vid de allmänna läroverken, högre lärarinne- seminariet, folkskoleseminarierna samt blindundervisningsanstalterna: vid femtiofem levnads- och tjugufem tjänstår;
b) för yrkesinspektris: vid sextio levnads- och tjugu tjänstår;
c) för tjänsteman, som varit anställd vid beskickning eller konsulat i Ostasien eller Brasilien minst fem år: vid sextio levnads- och trettio tjänstår;
d) för provinsialläkare: vid sextiotvå levnads- och tjugu tjänstår;
e) för yrkesinspektör: vid sextiotvå levnads- och tjugufem tjänstår;
f) för övermontör, stationsmästare, maskinist och montör samt sluss-, bro-, kanal- och hamnvakter vid statens vattenfallsverk, betjante

vid tullverkets kust- och gränsbevakning, gymnastiklärare, de vid blindundervisningsanstalterna anställda lärare ävensom beridare vid hingstdepå: vid sextiotvå levnads- och trettio tjänstår;

g) för förste provinsialläkare: vid sextiofem levnads- och tjugutre tjänstår;

h) för tjänstemän vid statens vattenfallsverk, anställda såsom överingenjör vid kanalverk och driftingenjör vid kraftverk, för lärare vid universiteten, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tekniska högskolan, gymnastiska centralinstitutet, farmaceutiska institutet, tandläkarinstitutet, undervisningsanstalterna för barnmorskor, veterinärinstitutet, fria konsternas akademi och musikaliska akademiens konservatorium samt lantbruksinstitutet vid Ultuna och lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, för folkskoleinspektör, för föreståndare och överassistenter vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet ävensom för statskonsulenter i olika grenar av lanthushållningen samt länsveterinärer: vid sextiofem levnads- och tjugufem tjänstår;

i) för läkare vid hospital eller asyl för sinnessjuka: vid sextiofem levnads- och trettio tre tjänstår;

k) för bevakningspersonalen vid fångvårdsanstalterna, postvaktbetjänte, följande till statens vattenfallsverk hörande tjänstemän, nämligen överingenjörsassistent, distriktsingenjör, kanalingenjör, kanalinspektör, driftverkmästare, instrumentmakare, reparationsmästare, förman och maskinskötare, betjänte vid tullverkets lokalförvaltning, andra ämnes- och övningslärare vid statens läroverk än de under f) och h) särskilt angivna ävensom geologer vid Sveriges geologiska undersökning, lantbruksingenjörer och distriktslantmätare, tjänstemän och betjänte vid den lokala skogsförvaltningen, distriktschefer och distriktsingenjörer i väg- och vattenbyggnadsdistrikten ävensom observatorer, geodeter, kartografer, manliga ritare och gravörer vid rikets allmänna kartverk samt aktuarie, manliga ritare och gravörer vid sjökarteverket: vid sextiofem levnads- och trettiofem tjänstår;

l) för chefen för medicinalstyrelsen och chefen för lantbruksstyrelsen: vid sextiosju levnadsår och tio tjänstår såsom chef för den styrelse en var av dem tillhör;

m) för byråchefen för lantbruksärenden i lantbruksstyrelsen och lantbruksakademiens sekreterare, tillika ledamot och sekreterare i styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet och ordförande i anstaltens nämnd: vid sextiosju levnads- och tjugufem tjänstår.

6 §.

Skyldighet att från tjänsten avgå inträder:

a) för innehavare av domarämbete vid fyllda sjuttio år eller, där han, efter att hava uppnått de i 5 § för rätt till hel pension stadgade levnads- och tjänstår, oavbrutet under sex månader på grund av sjukdom varit och fortfarande finnes vara till tjänstgöring oförmögen;

b) för annan tjänstinnehavare vid uppnående av den i 5 § stadgade levnadsålder, Konungen eller, där viss ämbetsmyndighet äger att från tjänsten avskeda, den myndighet obetaget att låta med avskedet anstå, därest och så länge tjänstinnehavaren prövas kunna i tjänsten på ett tillfredställande sätt gagna det allmänna, dock icke i något fall längre än till fyllda sjuttio år;

c) för tjänstinnehavare, som icke uppnått den i 5 § stadgade levnadsålder, där han, efter att under fem på varandra följande år i följd av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen;

d) för tjänstinnehavare, som träffats av olycksfall i tjänsten, där olycksfallet finnes för framtiden medföra oförmåga till tjänstgöring.

Befinnes tjänstinnehavare vara av sjukdom eller minskad arbetsförmåga urståndsatt att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänståligganden, och har han tillika antingen, där enligt 5 § rätt till hel pension inträder vid sextiosju levnadsår, uppnått en levnadsålder av minst sextiofem år, eller, där enligt samma paragraf rätt till hel pension inträder vid sextiotvå år eller fråga är om läkare vid hospital eller asyl för sinnessjuka eller förste provinsialläkare, som tillika är provinsialläkare, uppnått en levnadsålder av minst sextio år eller, där fråga är om tjänstinnehavare vid den lokala skogsförvaltningen eller betjante vid tullverkets lokalförvaltning eller de i 5 § k) omförmälda tjänstemän vid rikets allmänna kartverk, sjökarteverket och statens vattenfallsverk uppnått en levnadsålder av minst sextiotre år, eller ock, där fråga är om yrkesinspektris, uppnått en levnadsålder av minst femtioåtta år, äge Konungen, uppå därom av vederbörande myndighet gjord framställning, förklara sådan tjänstinnehavare skyldig att från tjänsten avgå.

Denna lag träder i kraft, vad angår 2 §, 5 § f), h), k) och m) samt 6 §, i vad den avser tjänstemän vid statens vattenfallsverk, den 1 januari 1914 och i övrigt omedelbart efter utfärdandet.

---

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl.
Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms
slott den 18 april 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena samt cheferna för civil-, ecklesiastik- och jordbruksdepartementen anmälde chefen för finansdepartementet, statsrådet friherre Adelswärd uppkomna, härefter angivna förslag till ändringar i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension.

Enligt 5 § b) i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension skall tjänsteman, som varit anställd vid beskickning eller konsulat i Ostasien minst tio år, äga rätt att komma i åtnjutande av hel pension vid 60 levnads- och 30 tjänstår. Bestämelsen har tillkommit med hänsyn till det hälsovådliga klimatet i Ostasien, vilket nästan undantagslöst verkar nedsättande på de européer, som under någon längre tid uppehålla sig därstädes.

Pensions-
rätten för
tjänsteman,
som varit an-
ställd vid
beskickning
eller konsulat
i Ostasien
eller
Brasilien.

*Ministern för
utrikes ären-
dena.*

Under erinran om att när dessa bestämmelser infördes i den svenska lagstiftningen man följde flertalet andra makters exempel har ministern för utrikes ärendena i skrivelse till chefen för finansdepartementet framhållit, att de andra länderna i allmänhet gått längre i riktning att bereda en tryggare ålderdom för de tjänstemän, som tillvaratagit deras intressen å hälsovådliga orter; och har utrikesministern i anslutning härtill anfört, bland annat, följande.

I själva verket kunde det knappast anses med billighet och rättvisa överensstämmande, att exempelvis en tjänsteman, vars vistelse i Ostasien endast med några månader understege den fastställda tiden av 10 år, icke skulle hava någon som helst rätt till tidigare pensionering än vid 67 levnadsår och 35 tjänstår och således ingen som helst förmån av sin långvariga vistelse i ett hälsovådligt och kraftnedsättande klimat. För att i någon mån tillmötesgå de önskingar, som i sådant avseende framställts, syntes lämpligen den bestämmelsen böra införas, att person, som innehåft tjänst, varom här vore fråga, under fem år, finge åtnjuta hel pension redan vid 65 levnads- och 30 tjänstår, samt att han under fortsatt uppehåll i Ostasien i pensionshänseende finge räkna dubbla år, med förbehåll att hel pension dock ej finge uppbäras tidigare än vid 60 levnadsår och 25 tjänstår.

I detta sammanhang har utrikesministern vidare påpekat, att de förhållanden, som betingade tidigare rätt till pension för tjänstemän anställda i Ostasien, ägde sin motsvarighet även i Brasilien; och borde därför upprättandet av ett ifrågasatt lönat generalkonsulat därstädes böra medföra, att ifrågavarande pensionsbestämmelser även utsträcktes att gälla tjänstemän, som där vore anställda.

Statskontoret.

Statskontoret har i infordrat utlåtande förklarat, att statskontoret icke kunde undgå att hysa betänkligheter mot att, utan trängande behov, för en så fåtalig personal som den, varom här vore fråga, i pensionslagen införa bestämmelser, vilka, om systemet vunne någon vidsträcktare efterföljd, vartill lockelser icke torde komma att saknas, skulle förvandla pensionslagen till en invecklad livräntetabell. Fördenskull, och då nedläggning av det antal år, som vederbörande skulle hava tillbragt i statens tjänst å för européer så hälsofarliga orter som Ostasien och Brasilien, från nuvarande tio till fem enligt statskontorets förmenande icke torde komma att få någon mera avsevärd betydelse ur kostnadssynpunkt, hemställde statskontoret, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen besluta, att 5 § b) i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»för tjänsteman, som varit anställd vid beskickning eller konsulat i Ostasien eller Brasilien minst fem år: vid sextio levnads- och trettio tjänstår».

Den förmån, tjänsteman, som varit anställd vid beskickning eller konsulat i Ostasien minst tio år, enligt gällande lag åtnjuter i pensions-
 hänseende, torde nog finnas fullgiltiga skäl att låta inträda tidigare än
 sålunda nu är bestämt. Att fastställa den i sådant hänseende avgörande
 tjänstgöringstiden till fem år synes med hänsyn till vunnen erfarenhet
 om klimatets hälsovådliga inverkan på européer i Ostasien hava fog
 för sig.

*Departements-
chefen.*

Vad i förevarande avseende är sagt om Ostasien gäller i lika grad Brasilien.

Syftet med den av utrikesministern gjorda framställningen bör i betraktande av anförda förhållanden tillgodoses genom vederbörlig lagändring. Vid överbägande av de i sådant avseende framkomna förslagen anser jag mig böra förorda statskontorets förslag.

Då av anledning, varom jag sedermera kommer att yttra mig, momenten under 5 § i pensionslagen torde komma att omlittereras, torde bestämmelsen angående nu ifrågavarande tjänstemäns pensionsrätt komma att betecknas såsom mom. c). Bestämmelsen torde böra träda i kraft omedelbart efter utfärdandet av lag i ämnet.

Sedan Kungl. Maj:t i proposition till 1912 års Riksdag framlagt förslag till ordnande av den lokala yrkesinspektionen, antog Riksdagen viss avlönings- och omkostnadsstat för nämnda inspektion, däri under ordinarie anslagstitel uppfördes avlöningar till 9 yrkesinspektörer och 1 yrkesinspektris. Den s. k. yrkesfarekommittén, vars den 9 december 1909 avgivna betänkande låg till grund för den av Kungl. Maj:t i detta ämne gjorda framställningen, hade vad beträffade rätten till hel pension för nu nämnda befattningshavare föreslagit, att dylik rätt skulle inträda vid uppnådda 62 levnads- och 30 tjänstår. Till motivering av den avvikelse, detta förslag skulle medföra från de regler, som i allmänhet gällde för civila tjänst innehavares pensionsrätt, framhöll kommittén inspektionstjänstens stora krav på uthållighet och rörlighet.

**Yrkesinspek-
törernas och
yrkesin-
spektrisens
pensionsrätt.**

Till 1912 års Riksdag gjordes emellertid ingen framställning i fråga om yrkesinspektörernas och yrkesinspektrisens pensionsrätt, men vid tillstyrkande av oförmälda proposition hade vederbörande departementschef ställt i utsikt, att framställning i förevarande avseende skulle göras till innevarande års Riksdag.

Socialsty-
relsen.

I skrivelse den 24 februari 1913 har nu socialstyrelsen inkommit med förslag till ordnande av ifrågavarande befattningshavares pensionsförhållanden. Socialstyrelsen anför, bland annat, följande:

»Det av yrkesfarekommittén föreslagna antalet tjänstår för manlig yrkesinspektör, eller 30, måste anses för högt. Visserligen lämna gällande instruktions föreskrifter rörande teoretisk och praktisk utbildning möjlighet för en ingenjör att inträda i yrkesinspektionens tjänst så tidigt, att han vid 62 års ålder uppnått 30 tjänstår; men en åldersgräns vid 32 år, ty såsom sådan komme väl ifrågavarande antal tjänstår att verka, skulle onekligen från yrkesinspektionen utestänga många, vilka det dock med hänsyn till grundlig utbildning och mångsidig, praktisk verksamhet just vore särskilt önskvärt att förvärva för inspektionstjänsten.

Antagningsåldern för de hittills anställda yrkesinspektörerna bestyrker även detta förhållande. Under den tid, yrkesinspektörerna antogs på extra stat och varunder sammanlagt 18 yrkesinspektörer blevo förordnade, utgjorde antagningsåldern för dem i medeltal 42.2 år — endast *en* av dem var vid antagandet under 32 men *tio* över 42 år. För de nuvarande nio yrkesinspektörerna har medelåldern vid antagandet varit 41.9 år — *en* var därvid under 32 men *fem* över 42 år.

Sedan numera inom yrkesinspektionen anstälts assistenter, torde väl yrkesinspektörerna oftast komma att rekryteras från assistenternas led. Men förbises må dock ej, att kompetensfordringarna för assistenterna, med hänsyn till att deras huvudsakliga åligganden äro att hänföra till byråttjänst, omfatta allenast fyra års praktisk verksamhet och att de under sin tjänstgöring ej alltid få tillfälle att i någon större utsträckning praktiskt följa industriens utveckling. Med de stora krav på allmänteknisk utbildning, erfarenhet, omdömesförmåga och ingående kännedom om industriens förhållanden, som måste ställas på den, som rätt skall kunna fylla en yrkesinspektörs ofta nog svåra och grannliga värv, torde det sålunda icke alltid kunna påräknas någon fullt lämplig kandidat bland assistenterna. Erfarenheten har även, såsom ovan angivna siffror för antagningsåldern utvisa, givit vid handen, att de mest kompetenta och lämpliga kandidaterna till yrkesinspektörsbefattningar i regel varit att finna bland män, som nått en ålder av framemot fyrtio år eller något mera.

För en i görligaste mån tillfredsställande rekrytering av yrkesinspektörskåren torde det alltså vara nödvändigt att minska det av yrkesfarekommittén föreslagna antalet tjänstår. Denna minskning bör enligt styrelsens mening sträckas därhän, att antalet dylika år sättes till allenast 20. Då en annan tjänstemannakår, nämligen provinsialläkarna, vilka

med hänsyn såväl till föregående långvarig teoretisk och praktisk utbildning och relativt sent inträde i statens tjänst som även till de stora kraven på uthållighet och rörlighet erbjuda stor likhet med yrkesinspektörerna, redan tillerkänts pensionsrätt vid uppnådda 62 levnadsår och 20 tjänstår, vill det synas styrelsen, som om det icke heller borde möta några betänkligheter av principiell eller annan art, att enahanda pensionsbestämmelser även bliva gällande för yrkesinspektörerna.

Vidkommande motsvarande betingelser för yrkesinspekttris' pensionsrätt har yrkesfarekommittén, då ifrågavarande befattningshavare enligt kommitténs mening borde tillsättas medelst förordnande, ej lämnat något förslag. Enligt gällande lag inträder i allmänhet rätten till hel pension för kvinnlig tjänstinnehavare vid uppnådda 60 levnads- och 30 tjänstår, men är för ämneslärarinnor vid vissa läroanstalter bestämd till 55 levnads- och 25 tjänstår. I avseende å antalet levnadsår anser sig styrelsen, ehuru med någon tvekan, ej böra påyrka någon nedsättning under 60. Vad däremot angår antalet tjänstår, torde detsamma ej gärna kunna sättas högre än för yrkesinspektörer, eller 20 år. De för yrkesinspekttris föreskrivna kompetensvillkoren uppställa visserligen ej, fränsett skolundervisningen, några fordringar på sådan utbildning, för vars förvärvande ett visst tidsmått kan angivas, men måste anses vara av den omfattning och innebörd, att endast en till mognare ålder hunnen person lär kunna på ett tillfredsställande sätt fylla dem.

Socialstyrelsen får sålunda i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t vid framläggande av förslag till ändringar i gällande bestämmelser angående civila tjänstinnehavares rätt till pension täcktes föreslå, att rätten att komma i åtnjutande av hel pension skall inträda för manlig yrkesinspektör vid uppnådda 62 levnadsår och 20 tjänstår samt för kvinnlig yrkesinspektör (yrkesinspekttris) vid uppnådda 60 levnadsår och 20 tjänstår.»

Statskontoret, vars yttrande inhämtats, anför, bland annat, följande: *Statskontoret.*

»Vid överbägande, huruvida och i vad mån avvikelse från den allmänna regeln kan anses vara på sin plats i fråga om yrkesinspektör, synes det statskontoret, som om med hänsyn till tjänstgöringens art och beskaffenhet en tidigare avgång från tjänsten bör föreskrivas för dessa tjänstinnehavare. Mot vad i sådant avseende socialstyrelsen med åberopande av yrkesfarekommitténs förslag hemställt har statskontoret för sin del icke något att erinra, utan vill alltså förorda, att för yrkesinspektör stadgas skyldighet att från tjänsten avgå vid uppnådda 62 levnadsår. En sådan sänkning bör givetvis medföra motsvarande minsk-

ning i det antal tjänstår, som erfordras för hel pension; detta antal bör således icke under några omständigheter sättas högre än det av yrkesfarekommittén förordade eller 30.

Huruvida någon ytterligare sänkning av tjänstårens antal bör medgivas, synes däremot mera tvivelaktigt. Socialstyrelsen har påyrkat en sänkning ända till 20 år och såsom stöd härför bland annat åberopat det förhållande, att, då yrkesinspektör hittills sällan inträtt i statstjänst förr än vid en ålder av inemot 42 år, flertalet yrkesinspektörer icke skulle kunna erhålla hel pension, om härför skulle fordras större antal tjänstår. Det torde emellertid böra erinras, att bestämmelserna om avkortad pension just tillkommit i sammanhang med stadgande av viss tidpunkt för avgång, för att den, som då icke uppnått det föreskrivna antalet tjänstår, dock skulle kunna komma i åtnjutande av någon pension; samt att det av socialstyrelsen åberopade förhållandet endast under den förutsättning kan anses böra föranleda ytterligare sänkning av det för hel pension föreskrivna antalet tjänstår, att erfarenheten visar eller åtminstone stor sannolikhet föreligger för, att det övervägande flertalet av ifrågavarande tjänstemannakår måste åtnöjas med avsevärt avkortad pension, därest antalet tjänstår bibehålles vid det, vartill omständigheterna i övrigt anses böra föranleda. Hittills synes visserligen i allmänhet yrkesinspektör icke hava varit anställd i statens tjänst, förr än han såsom yrkesinspektör vunnit sådan anställning, och har till följd därav den levnadsålder, vid vilken yrkesinspektör kunnat börja att räkna tjänstår, varit mer än vanligt hög. Men efter all sannolikhet kommer detta förhållande hädanefter att åtminstone i någon mån förändras till yrkesinspektörernas fördel, sedan vid yrkesinspektionen blivit inrättade assistentbefattningar. Då anställning i sådan befattning säkerligen kommer att vinnas vid avsevärt tidigare ålder samt det torde kunna antagas, att yrkesinspektörerna i regel komma att utses bland assistenterna, synes man hava anledning förvänta, att yrkesinspektör redan vid tillträdet till denna tjänst i allmänhet innehar åtskilliga för pension beräkneliga tjänstår. Vid sådant förhållande och då vid bestämmande av det för hel pension erforderliga antalet tjänstår särskild hänsyn icke bör tagas till nuvarande yrkesinspektörer, utan det fastmer gäller att ordna förhållandet med hänsyn till blivande innehavare av dessa tjänster, kan statskontoret för sin del icke tillstyrka socialstyrelsens förslag, att för hel pension skulle i fråga om yrkesinspektör fordras endast 20 tjänstår. Med fästade avseende å samtliga på frågans bedömande inverkan omständigheter anser statskontoret, att fordran på minst 25 tjänstår bör kunna uppställas för hel pension åt yrkesinspektör. Stats-

kontoret vill visserligen icke förneka, att en del av nuvarande yrkesinspektörer därigenom skulle nödgas avgå med en jämförelsevis låg pension, men anser, att denna av övergångsförhållanden föranledda olägenhet lämpligen bör, därest eljest omständigheterna därtill må föranleda, avhjälpas genom framställning till Riksdagen i varje särskilt fall.

Vad därefter beträffar den med innevarande års ingång upprättade befattningen såsom yrkesinspektis, anser statskontoret, att, innan någon som helst erfarenhet vunnits till ledning för bedömande av frågan, huruvida och i vad mån för hennes vidkommande ytterligare avvikelser från de i allmänhet gällande reglerna kunna finnas erforderliga, skyldighet att från tjänsten avgå bör för henne bestämmas att, såsom för kvinnlig tjänstinnehavare i allmänhet, inträda vid uppnådda 60 år samt att det för hel pension erforderliga antalet tjänstår bör såsom för yrkesinspektör bestämmas till 25 år.

Därest avgångsåldern för yrkesinspektör bestämmes till 62 år, kan enligt nuvarande stadgandet i sista stycket av 6 § pensionslagen sådan tjänstinnehavare, om han befinnes vara av sjukdom eller minskad arbetsförmåga urståndsatt att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänsteåligganden, förklaras skyldig att redan vid uppnådd ålder av 60 år avgå från tjänsten. En motsvarande bestämmelse i fråga om tjänstinnehavare, som, på sätt i fråga om yrkesinspektrisen blivit föreslaget, är skyldig att avgå vid uppnådda 60 år, förefinnes däremot icke. Då emellertid försiktigheten synes bjuda, att en dylik bestämmelse även beträffande yrkesinspektis meddelas, anser sig statskontoret böra föreslå, att ett stadgande i sådant syfte införes i nu berörda paragraf.»

Beträffande den levnadsålder, vid vilken rätt till hel pension bör inträda för yrkesinspektör, hava socialstyrelsen och statskontoret anslutit sig till yrkesfarekommitténs förslag, att densamma bör bestämmas till 62 levnadsår. *Departements-
chefen.*

Vad till stöd härför anförts synes mig hava fog för sig.

Såsom av vad ovan anförts framgår, äro nämnda ämbetsverk av olika åsikter vad angår det antal tjänstår, som bör fordras av yrkesinspektörerna för erhållande av hel pension. Vid överbägande av vad i detta avseende från ämbetsverkens sida föreslagits, kan jag ej underlåta att giva statskontorets förslag företräde. Väl är sant, att, om man utgår från de nuvarande yrkesinspektörernas antagningsålder, allenast 20 tjänstår synas böra fordras, men då, på sätt statskontoret framhållit, de yrkesinspektörer, som hädanefter komma att utnämnas, i genomsnitt torde komma att hava lägre antagningsålder än de nuvarande, synes man icke kunna

stanna vid ett så begränsat antal tjänstår. Statskontorets förslag om dess bestämmande till 25 år är, enligt min mening, väl avvägt. Därest vid bifall till ifrågasvarande förslag nuvarande tjänst innehavare vid avgång från tjänsten vid 62 års ålder på grund av färre tjänstår än 25 ej skulle erhålla hel pension, torde i varje särskilt fall få provas, huruvida framställning till Riksdagen må göras om beredande av tillägg till pensionen.

För yrkesinspektrisens vidkommande har ifrågasatts, att skyldighet att från tjänsten avgå skulle inträda vid 60 års ålder. Häre mot har jag intet att erinra. Då emellertid statskontoret beträffande det antal tjänstår, yrkesinspektrisen för erhållande av hel pension bör innehava, föreslår samma antal som för yrkesinspektörerna eller 25, kan jag ej härutinnan följa ämbetsverkets mening. Så länge assistent för yrkesinspektrisen saknas, torde man nämligen kunna utgå från att de personer, som förordnas till yrkesinspektriser, i regel ej hava någon föregående tjänstetid i statens tjänst att räkna sig till godo. De torde ock vid förordnandet i allmänhet hava nått en mognare ålder. Med avseende härå synes det mig riktigare att stanna vid av socialstyrelsen föreslagna 20 år.

Mot statskontorets förslag om införande av särskilt stadgande i pensionslagen om skyldighet för yrkesinspektris att i händelse av sjukdom eller minskad arbetsförmåga från tjänsten avgå vid tidigare än 60 års ålder har jag däremot ej någon erinran att göra.

Bestämmelsen om yrkesinspektrisens pensionsrätt torde böra införas i 5 § av pensionslagen såsom ett nytt mom. b), i följd varav nuvarande mom. b) och c) böra betecknas såsom respektive mom. c) och d); och jämväl bestämmelsen om yrkesinspektörernas pensionsrätt torde böra införas i samma § såsom ett nytt mom., betecknat med litt. e), i följd varav nuvarande mom. d), e), f), g), h), i) och k) böra betecknas såsom respektive f), g), h), i), k), l) och m), varjämte de i nuvarande mom. h) förekommande hänvisningarna till mom. d) och f) böra utbytas mot hänvisningar till mom. f) och h) och den i 6 § pensionslagen förekommande hänvisningen till 5 § h) bör utbytas mot hänvisning till 5 § k). Samtliga av mig nu förordade ändringar beträffande yrkesinspektörernas och yrkesinspektrisens pensionsrätt torde få träda i kraft omedelbart efter det på grund av desamma lag i ämnet utfärdats.

Pensionsrätten för de förste provinsialläkare, som tillika äro provinsialläkare.

I en till innevarande års Riksdag den 31 sistlidna januari avlåten proposition nr 76 har Kungl. Maj:t, på chefens för civildepartementet föredragning föreslagit Riksdagen att besluta sådant tillägg till den av 1911 års Riksdag fastställda avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare, att såsom pensionsunderlag för de förste provin-

sialläkare, vilka tillika äro provinsialläkare, fastställes ett belopp av 4,000 kronor med förhöjning i förekommande fall av de i avlöningsstaten upptagna ålderstilläggen.

Till grund för denna proposition ligger en framställning från samtliga de förste provinsialläkare, som tillika äro provinsialläkare, däri de hemställa om förbättring av sin ställning i pensionsavseende. Såsom det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över civilärenden utvisar, lämnade chefen för civildepartementet vid ovanberörda tillfälle en ingående redogörelse över såväl ifrågavarande framställning som medicinalstyrelsens och statskontorets i anledning därav avgivna utlåtanden. I det jag hänvisar till denna redogörelse, tillåter jag mig erinra därom, att enligt vad departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet giver vid handen, departementschefen förutsatte, att den av honom förordade höjningen av ifrågavarande tjänstemäns pensionsunderlag skulle ske i samband med en höjning av deras pensionsålder. I sådant avseende ifrågasatte departementschefen, att för förste provinsialläkare, som tillika är provinsialläkare, skulle för erhållande av hel pension bestämmas samma villkor som för övriga förste provinsialläkare eller att de uppnått 65 levnads- och 23 tjänstår i stället för, enligt vad nu gäller, 62 levnads- och 20 tjänstår. I sammanhang härmed förordade departementschefen, att, i enlighet med ett av statskontoret väckt förslag, särskilt stadgande borde införas i pensionslagen därom, att, om förste provinsialläkare, som tillika är provinsialläkare, befunnes vara av sjukdom eller minskad arbetsförmåga urständsat att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänsteåligganden och han tillika uppnått en levnadsålder av minst 60 år, Konungen på därom av vederbörande myndighet gjord framställning skulle kunna förklara sådan tjänstinnehavare skyldig att från tjänsten avgå.

Då nu senast omförmälda förändringar beträffande ifrågavarande förste provinsialläkares pensionsförhållanden ankomma på finansdepartementets föredragning, gjorde chefen för civildepartementet ej därom någon hemställan. Med anledning härav får jag, som till alla delar gillar de sålunda ifrågasatta ändringarna i bestämmelserna rörande pensionsåldern för de förste provinsialläkare, som tillika äro provinsialläkare, föreslå, att dessa ändringar i pensionslagen genomföras på sådant sätt, att det nya mom. d) i 5 § av pensionslagen kommer att gälla endast provinsialläkare och det nya mom. g) i samma § samtliga förste provinsialläkare, ävensom att, vad beträffar rätt för Kungl. Maj:t att under vissa omständigheter förklara förste provinsialläkare, som tillika är

provinsialläkare, skyldig att vid uppnådd ålder av 60 år från tjänsten avgå, stadgande därom införes i 6 § i ovannämnda lag.

Ifrågavarande förändringar torde böra träda i kraft omedelbart efter det i enlighet därmed lag i ämnet utfärdats.

Pensions-
rätten för
befattnings-
havare vid
statens
vattenfalls-
verk.

Då chefen för civildepartementet den 7 februari 1913 inför Kungl. Maj:t föredrog frågan om löneroglering för tjänstemän vid statens vattenfallsverk, framhöll han, att ett bifall till det av honom framlagda förslaget till avlöningsreglemente för nämnda tjänstemän skulle böra föranleda vissa ändringar i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension ävensom andra därmed sammanhängande bestämmelser.

Frågan om
den civila pen-
sionslagens
tillämpning å
tjänstemän vid
statens vatten-
fallsverk.

Beträffande till en början spörsmålet om den civila pensionslagens tillämplighet å tjänstemän vid statens vattenfallsverk, tillåter jag mig att något erinra om vad som förut förekommit i denna fråga.

1905 års
riksdag.

I anledning av framställning från Kungl. Maj:t godkändes vid 1905 års riksdag avlöningsstat för styrelse och tjänstemän vid Trollhätte kanal- och vattenverk jämte tillhörande villkor och bestämmelser i fråga om avlönings- och pensionsförhållanden.

I den nämnda avlöningsstaten upptogos — förutom vissa befattningar, om vilka nu efter vattenfallstyrelsens tillkomst ej vidare är fråga — en överingenjör, en kamrerare, en kassör, tillika bokhållare, en kontrollinspektör och materialförvaltare, tillika bokhållare, en bokhållare samt två kanalinspektorer.

För åtnjutande av de i avlöningsstaten för dessa befattningshavare uppförda avlöningsförmåner stadgades vissa allmänna villkor och bestämmelser, varibland

att tjänst innehavare skulle vara förpliktad att, överingenjören då han uppnått 65 levnads- och minst 30 tjänstår samt annan tjänst innehavare då han uppnått 65 levnads- och minst 35 tjänstår, med oavkortad lön såsom pension avgå från befattningen, Kungl. Maj:t eller styrelsen, där det tillkomme styrelsen att utfärda avskedet, dock obetaget att låta med detsamma anstå, därest och så länge den pensionsberättigade prövades kunna i befattningen på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kunde finnas villig att kvarstå i densamma; och skulle vid beräkning av tjänståren inräknas den tid, under vilken tjänst innehavaren kunde hava varit anställd såsom tjänsteman hos Nya Trollhätte kanalbolag;

att tjänstinnehavaren skulle vara skyldig underkasta sig de förändrade bestämmelser rörande pensionering, som kunde vara stadgade, samt

att, intill dess ny allmän författning angående civila tjänstinnehavares rätt till pension trätt i kraft, å de bestämda löneförmånerna för en var av förut nämnda tjänstemän skulle avdragas och till statsverket ingå vissa angivna belopp.

Tjänsteman, som vid kanalverkets övertagande av Kungl. Maj:t och kronan var där anställd och enligt § 12 i det mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Nya Trollhätte kanalbolag den 31 maj 1904 avslutade kontrakt ägde rätt att utan minskning i honom tillkommande avlönings- och pensionsförmåner övergå i statsverkets tjänst, ägde ej, så framt han icke före den 1 januari 1906 förklarar sig villig ingå på den nya staten, uppbära andra löne- och pensionsförmåner än dem, som genom nämnda kontrakt blivit honom tillförsäkrade.

Enligt § 1 i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst-
 innehavares rätt till pension skulle, med de undantag och under de villkor, som i lagen stadgades, rätt till pension vid avgång från tjänst tillkomma en var ordinarie innehavare av civil tjänst med lön å stat, som blivit fastställd av Konungen och Riksdagen.

*1907 års
pensionslag.*

Från lagens tillämpning undantogos i § 2 vissa angivna tjänster. Bland dem voro icke ovan omförmälda tjänster vid Trollhätte kanal- och vattenverk.

Deras innehavare voro alltså, såvitt de ingått på den vid 1905 års riksdag godkända avlöningsstaten, underkastade den nya pensionslagen, som, med iakttagande av vissa i dess 18 § innefattade bestämmelser, skulle träda i kraft den 1 januari 1908.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 december 1907 framhöll emellertid styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk, att 1907 års pensionslag syntes medföra åtskilliga rubbningar i de vid avlöningsstaten för verket fästade villkor och bestämmelser och att dessa rubbningar delvis syntes för verkets förhållanden mindre väl lämpade eller stode i strid med de förutsättningar, som legat till grund för avlöningsstatens uppgörande och ordnande av verkets räkenskapsförhållanden m. m. Styrelsen gjorde därför framställning om meddelande av vissa närmare föreskrifter uti ifrågavarande hänseenden.

*Framställning
av vattenfalls-
styrelsen
år 1907.*

Över den av styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk gjorda framställningen avgav statskontoret den 6 februari 1908 utlåtande, vari

hemställdes, att tjänsterna vid Trollhätte kanal- och vattenverk måtte, i likhet med vad som vore föreskrivet för, bland andra, tjänsterna vid telegrafverket och statens järnvägar, undantagas från pensionslagens tillämpning.

Statskontoret ansåg flera viktiga omständigheter tala för en sådan undantagsställning.

Redan verkets egenskap av en industriell anläggning med dess avskilda drätsel syntes hänvisa dess personal till en särställning uti ifrågavarande hänseende.

I betraktande syntes även böra tagas det förhållande, att utom den jämförelsevis fåtaliga personal, för vilken den vid 1905 års riksdag antagna lönestat gällde, till detta verk vore att räkna ett betydande antal kroppsarbetare och andra löntagare med mer eller mindre fast anställning, för vilkas pensionering i en eller annan form verket säkerligen finge vidkännas utgifter.

Då pensionslagen icke ägde tillämpning å den i nyssnämnda lönestat upptagna verkställande direktören — som uppbar arvode och tantiem — måste en pensionering vid sidan av den i pensionslagen stadgade i alla händelser fortfarande förekomma vid detta verk.

Det hade framhållits, hurusom, ifall pensionslagen fortfarande skulle å verkets tjänstemän äga tillämpning, det skulle bliva nödigt att i lagen införa en del nya bestämmelser, som hade särskilt avseende å tjänstinnehavare vid Trollhätte kanal- och vattenverk. Även om man i likhet med styrelsen funne önskligt, att de verk, som undantoges från pensionslagen, bleve så få som möjligt, ansåg dock statskontoret, att det å andra sidan icke finge förbises, att det kunde vara olämpligt att belasta lagen med allt för många specialbestämmelser.

1908 års
riksdag.

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 24 april 1908 anförde chefen för finansdepartementet, att han, i likhet med statskontoret samt med hänsyn till den särskilda ställning, Trollhätte kanal- och vattenverk intoge inom statsförvaltningen, och därmed sammanhängande av statskontoret påpekade förhållanden, fann lämpligast, att verkets tjänstemän undantoges från pensionslagens tillämpning. Man undsluppe ock därigenom att i lagen inrymma en hel del undantagsbestämmelser, som eljest syntes oundgängliga att där införa.

Därest, i enlighet med vad departementschefen sålunda tillstyrkt, ifrågavarande tjänstinnehavare undantoges från pensionslagens tillämpning, utgjorde detta, enligt departementschefens mening, och såsom även statskontoret i sitt utlåtande erinrat, intet hinder för att genom tillägg

till eller ändringar i de i sammanhang med den för Trollhätte kanal- och vattenverk fastställda lönestat meddelade bestämmelser vidtagna jämkningar, som kunde finnas lämpliga och skäligen. Huruvida och i vilken omfattning dylika jämkningar borde äga rum, utgjorde emellertid en fråga, vilken icke syntes behöva i då förevarande sammanhang upp- tagas till prövning.

Departementschefen fann sig alltså böra förorda sådan förändrad lydelse av 2 § i pensionslagen, att bland tjänster, å vilka lagen icke skulle äga tillämpning, upptoges jämväl tjänst vid Trollhätte kanal- och vattenverk.

Därest detta förslag vunne godkännande, syntes, på sätt statskontoret jämväl tillstyrkt, i sammanhang därmed böra beslutas, dels att den förändrade lydelsen av berörda paragraf skulle tillämpas från och med den 1 januari 1908, då pensionslagen trädde i kraft, dels ock att den bland avlöningsvillkoren för en del tjänst innehavare vid Trollhätte kanal- och vattenverk stadgade skyldighet att å de bestämda löneförmånerna vidkännas avdrag till vissa angivna belopp skulle även efter den 1 januari 1908 kvarstå och tillämpas.

I överensstämmelse med departementschefens hemställan gjorde Kungl. Maj:t, i proposition nr 210, framställning vid 1908 års riksdag; och bifölls denna framställning av Riksdagen.

Genom lag den 17 juni 1908 erhöll 2 § i pensionslagen av den 11 oktober 1907 ändrad lydelse i så måtto, att från sistnämnda lags tillämpning undantogs jämväl tjänst vid Trollhätte kanal- och vattenverk. Den förändrade lydelsen skulle tillämpas för tiden från och med den 1 januari 1908.

*Ändring av
pensionslagen
år 1908.*

Vid 1909 års riksdag blevo avlöningsförmåner bestämda för överingenjören vid Trollhätte kraftverk. Bland villkoren för åtnjutande av dessa avlöningsförmåner var ock, att bemälda överingenjör skulle vara skyldig underkasta sig de bestämmelser i fråga om pensionering, som kunde varda stadgade.

*1909 års
riksdag.*

Uti skrivelse i ärendet den 24 maj 1909 yttrade Riksdagen, att den föreställde sig, att Kungl. Maj:t komme att för överingenjören föreslå en efter hans avlöningsförmåner och ställning lämpad pension att utgå efter liknande grunder, som blivit bestämda för vattenfallsdirektören.

Det av Kungl. Maj:t vid 1911 års Riksdag framlagda förslaget till avlöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk innehöll

*1911 års
proposition.*

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 1 saml. 228 häft. (Nr 288—289.) 3

i § 19 bestämmelser angående pensionering av såväl överingenjören vid kraftverket som övriga tjänstemän vid vattenfallsverken.

De bestämmelser, som avsågo andra tjänstemän än överingenjören vid kraftverket, voro till allra största delen hämtade från den civila pensionslagen samt kungl. kungörelsen den 11 oktober 1907 med föreskrifter om verkställighet av nämnda lag.

Såsom skiljaktigheter må särskilt omnämnas följande.

Enligt mom. 4 i § 19 av Kungl. Maj:ts förslag skulle rätt att komma i åtnjutande av hel pension inträda vid uppnådda sextiofem levnads- och trettiofem tjänstår; dock att vid anställning av överingenjör och annan ingenjör vattenfallsstyrelsen skulle kunna för dem begränsa tjänståren intill tjugufem, samt att för maskinister, montörer och vakter ävensom för kontorsskrivare nämnda rätt skulle inträda vid uppnådda sextio levnads- och trettio tjänstår.

Enligt mom. 13 skulle tjänstår för erhållande av pension enligt reglementet beräknas icke allenast för tid, under vilken tjänstemannen innehaft tjänst, som i reglementet avsåges, utan även för tid, under vilken han innehaft annan statstjänst, tjänst hos Nya Trollhätte kanalbolag eller bogseringsanstalten mellan Ströms kanal och Ivarslund eller ock i statens tjänst haft extra anställning eller förordnande.

Löneregleringskommittén.

Löneregleringskommittén har uti sitt den 26 oktober 1912 avgivna betänkande angående lönereglering för tjänstemän vid statens vattenfallsverk anført huvudsakligen följande beträffande frågan om pensionslagens tillämpning å den ordinarie personalen vid nämnda verk.

»Efter noggrant övervägande av vad under föregående behandlingar av detta ärende blivit anført och föreslaget beträffande pensioneringen av den ordinarie personalen vid statens vattenfallsverk, har kommittén kommit till den bestämda övertygelsen, att bäst och lämpligast vore, om — med ändring av § 2 i den civila pensionslagen, sådan denna paragraf numera lyder — nämnda lag bleve tillämplig på ifrågavarande personal, naturligen med undantag av överingenjören vid Trollhätte kraftverk, vilken ju ock tillsättes allenast genom förordnande på viss tid.

De skäl, som på sin tid anfördes mot den civila pensionslagens tillämpning på tjänstemän vid Trollhätte kanal- och vattenverk, synas kommittén numera ej kunna andragas till stöd för den nu ifrågavarande personalens undantagande från nämnda lag.

Det anmärktes då av statskontoret, att Trollhätte kanal- och vattenverks egenskap av en industriell anläggning med avskild drätsel syntes hänvisa dess personal till en särställning i ifrågavarande hänseende. Härvid torde dock kunna exempelvis erinras, hurusom postverkets och postsparbankens personaler äro underkastade den civila pensionslagen, oaktat dessa verk ju ock hava sin särskilda drätsel.

Statskontoret ansåg det även böra tagas i betraktande, att utom den jämförelsevis fåtaliga personal, för vilken den vid 1905 års riksdag för Trollhätte kanal- och vattenverk antagna lönestaten gällde, till verket vore att räkna ett betydande antal kroppsarbetare och andra löntagare med mer eller mindre fast anställning, för vilkas pensionering i en eller annan form verket säkerligen finge vidkännas utgifter.

Vid uppgörande av det förslag till avlöningsreglemente för statens vattenfallsverk, som låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning vid 1911 års riksdag, hade emellertid ansetts lämpligt, att bland de ordinarie tjänstemännen, jämväl i pensionshänseende, inordna även den personal av underbefäl och vakter m. fl., som hittills varit anställd på viss tids uppsägning.

Att pensionslagen ej kan äga tillämpning på överingenjören vid Trollhätte kraftverk, vars fasta avlöning utgår i form av arvode och tantiem, kan väl rimligtvis icke böra utgöra hinder för att den övriga ordinarie personalen vid statens vattenfallsverk underkastas pensionslagen. Postverkets chef, vars avlöning utgår i form av arvode, är ju ej heller underkastad nämnda lag såsom den övriga ordinarie personalen vid sistnämnda verk.

Den omständigheten att, därest pensionslagen skulle komma att äga tillämpning på personal vid statens vattenfallsverk, lagen kan böra modifieras i en del speciella hänseenden, torde numera ej böra tillerkännas den betydelse, som den år 1908 eller strax efter lagens trädande i kraft ansågs hava. Erfarenheten har nämligen åter och åter givit vid handen behovet av sådana modifikationer; och lagen har ock undergått ändringar, ej blott år 1908, utan även åren 1909, 1911 och 1912, allteftersom sådana ändringar visat sig nödiga eller ändamålsenliga.

Kommittén anser sig alltså böra tillstyrka, att åtgärd vidtages i syfte att den civila pensionslagen må bliva tillämplig å ordinarie personal vid statens vattenfallsverk.»

Kommittén har därjämte föreslagit vissa modifikationer i den civila pensionslagens bestämmelser, till vilka jag i det följande återkommer.

Statskontoret har i sitt den 16 januari 1913 avgivna utlåtande förklarar, att statskontoret ej funnit anledning frångå sin i förenämnda utlåtande den 6 februari 1908 uttalade åsikt om lämpligheten av att tjänsterna vid statens vattenfallsverk vore undantagna från pensionslagens tillämpning. Redan i detta sammanhang torde böra omförmälas, att statskontoret jämväl ingått i granskning av de föreslagna ändrade bestämmelserna, och därvid, under den givna förutsättningen, att kommitténs förslag i pensionsfrågan principiellt vunne godkännande, icke funnit något att erinra mot nämnda ändringar.

Statskontoret.

Från majoritetens inom statskontoret mening var emellertid en ledamot, t. f. statskommissarien K. A. Beckman, skiljaktig. I motsats mot majoriteten ansåg han det principiellt riktigast att i *en* lag sammanfatta pensionsbestämmelserna för sådana kategorier av tjänstinne-

havare, som borde i huvudsak behandlas lika, då därigenom vunnes, att såväl likheter som skiljaktigheter omedelbart framträdde. På grund härav tillstyrkte Beckman kommitténs förslag, att allmänna pensionslagen bleve gällande för den personal vid statens vattenfallsverk, varom fråga vore.

*Chefens för
civildeparte-
mentet yttran-
de år 1913.*

Vid framläggandet inför Kungl. Maj:t den 7 februari 1913 av förslag till avlöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk yttrade chefen för civildepartementet beträffande nu föreliggande fråga huvudsakligen följande.

Då den civila pensionslagen vore avsedd att såvitt möjligt gälla samtliga ordinarie befattningshavare i statens tjänst, borde enligt departementschefens förmenande synnerligen starka skäl anföras, därest någon personal skulle undantagas från lagens tillämpning.

De av statskontoret på sin tid åberopade skälen för en dylik undantagsställning beträffande personalen vid statens vattenfallsverk — vilka skäl väl torde hava legat till grund för majoritetens inom statskontoret vidhållande av sin antydda uppfattning — syntes emellertid, såsom kommittén framhållit, numera icke utgöra tillräckligt stöd för personalens undantagande från nämnda lag.

Chefen för civildepartementet ansåg sig för den skull böra tillstyrka, att i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens vattenfallsverk intoges bestämmelse därom, att för de ordinarie tjänstemännen — undantagandes alltså överingenjören vid Trollhätte kraftverk — skulle i fråga om skyldighet att från tjänsten avgå ävensom i fråga om rätt till pension gälla vad i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension är vid tiden för den nya lönestatens ikraftträdande eller, såvitt angår innehavare av befattning, som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgat.

*[Proposition
vid 1913 års
riksdag angä-
ende avlö-
ningsregle-
mente för
tjänstemän vid
statens vatten-
fallsverk.*

I överensstämmelse med chefens för civildepartementet hemställda avfattades ock det förslag till avlöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk, som är bifogat Kungl. Maj:ts den 7 februari 1913 i ämnet avlåtna proposition (nr 75). Uti § 19 av berörda reglements-förslag äro intagna bestämmelser angående pensionering av såväl överingenjör vid Trollhätte kraftverk som övriga ordinarie tjänstemän vid statens vattenfallsverk. Beträffande dessa senare säges i mom. 2:o, bland annat:

»För övriga tjänstemän vid statens vattenfallsverk skall i fråga om skyldighet att från tjänsten avgå ävensom i fråga om rätt till pension

gälla vad i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension är vid tiden för den nya lönestatens ikraftträdande eller, såvitt angår innehavare av befattning, som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgat.»

Med avseende å vad sålunda förekommit i denna fråga, torde åtgärder böra vidtagas i ändamål att 2 § av den civila pensionslagen — sådan paragrafen nu lyder — må erhålla sådan avfattning, att lagen blir tillämplig jämväl å tjänst innehavare vid statens vattenfallsverk.

*Departements-
chefen.*

Förutom ändringen av 2 § i pensionslagen synas mig följande modifikationer av lagens bestämmelser vara erforderliga, därest densamma skall tillämpas å ifrågakvarande personal.

*Särskilda mo-
difikationer i
den civila pen-
sionslagen
m. m.*

I fråga om antalet levnads- och tjänstår för rätt att komma i åtnjutande av hel pension och vad därmed äger samband.

I detta hänseende innehöll Kungl. Maj:ts vid 1911 års riksdag framlagda förslag till avlöningsreglemente i § 19 mom. 4:o:

»Rätt att komma i åtnjutande av hel pension inträder vid uppnådda sextiofem levnads- och trettiofem tjänstår; dock att vid anställning av överingenjör och annan ingenjör vattenfallsstyrelsen må kunna för dem begränsa tjänståren intill tjugufem, samt att för maskinister, montörer och vakter ävensom för kontorsskrivare nämnda rätt inträder vid uppnådda sextio levnads- och trettio tjänstår.»

Löneregleringskommittén har beträffande denna fråga uti sitt förenämnda betänkande anfört följande:

*Löneregle-
ringskommittén.*

»Att de särskilda förhållanden, under vilka statens vattenfallsverk måste arbeta, betinga vissa undantag från den allmänna regeln uti ifrågakvarande hänseende, synes kommittén uppenbart.

Det gäller emellertid att se till, att de undantag, som befinnas oundgängliga eller ändamålsenliga, må, såvitt möjligt, kunna inordnas under redan befintliga undantagsbestämmelser i den civila pensionslagen med den ändrade lydelse den numera erhållit, senast genom lag av den 10 juni 1912.

För sin del kan kommittén emellertid ej uti ifrågakvarande hänseende gå så långt som skett i Kungl. Maj:ts nyssberörda förslag.

Till en början måste kommittén bestämt avstyrka, att det må få bero på vattenfallsstyrelsen att vid anställning av överingenjör och annan ingenjör kunna för dem begränsa tjänståren intill tjugufem. Det vore att i pensionslagen införa en alldeles ny princip, vilket väl ej bör ske utan de mest trängande skäl.

Det synes kommittén vara tillfyllest, om för överingenjör vid kanalverk och driftingenjör vid kraftverk — till vilka befattningar det särskilt lärer vara av stor

vikt att kunna erhålla den lämpligaste person, oavsett om denne varit anställd i statens tjänst eller ej — levnads- och tjänstaldern sättes till resp. 65 och 25 år.

De skulle alltså i pensionslagen (§ 5, sådan den lyder enligt lag den 10 juni 1912) sammanställas med den grupp, till vilken höra, bland andra, lärare vid tekniska högskolan, föreståndare och överassistenten vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet samt statskonsulenter i olika grenar av lanthushållningen.

Till den grupp i pensionslagen, med 62 levnads- och 30 tjänstår, till vilken höra, bland andra, betjante vid tullverkets kust- och gränsbevakning, skulle kunna hänföras övermontör, stationsmästare, maskinister och montörer vid kraftverk samt sluss-, bro-, kanal- och hamnvakter.

Kanalingenjör, kanalinspektorer, förmän och maskinskötare vid kanalverk samt överingenjörsassistent, distriktsingenjör, driftverkmästare, instrumentmakare och reparationsmästare vid kraftverk torde få hänföras till den under 5 § h) i pensionslagen upptagna stora gruppen med 65 levnads- och 35 tjänstår, till vilken höra, bland andra, betjante vid tullverkets lokalförvaltning, geologer vid Sveriges geologiska undersökning, lantbruksingenjörer, distriktslantmätare, tjänstemän och betjante vid den lokala skogsförvaltningen, distriktschefer och distriktsingenjörer i väg- och vattenbyggnadsdistrikten samt vissa tjänstemän vid rikets allmänna kartverk och sjökartverket.

För övriga tjänstemän vid statens vattenfallsverk synes kommittén böra gälla den allmänna regeln i pensionslagen:

för manlig tjänst innehavare 67 levnads- och 35 tjänstår,

för kvinnlig tjänst innehavare 60 levnads- och 30 tjänstår.

I § 6 uti pensionslagen, sådan denna paragraf lyder enligt lagen av den 10 juni 1912, stadgas, bland annat, följande.

Befinnes tjänst innehavare vara av sjukdom eller minskad arbetsförmåga urståndsatt att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänsteåligganden, och har han tillika, där fråga är om tjänst innehavare vid den lokala skogsförvaltningen eller betjante vid tullverkets lokalförvaltning eller de i 5 § h) omförmälda tjänstemän vid rikets allmänna kartverk och sjökartverket, uppnått en levnadsålder av minst 63 år, äge Konungen, uppå därom av vederbörande myndighet gjord framställning, förklara sådan tjänst innehavare skyldig att från tjänsten avgå.

Efter orden »betjante vid tullverkets lokalförvaltning» synes kommittén böra — i stället för »eller de i 5 § h) omförmälda tjänstemän vid rikets allmänna kartverk och sjökartverket» — sättas »eller de i 5 § h) omförmälda tjänstemän vid rikets allmänna kartverk, sjökartverket och statens vattenfallsverk».

*Reservation
inom
kommittén.*

Mot det av löneregleringskommitténs majoritet sålunda framlagda förslaget har vattenfallsdirektören inom kommittén anfört reservation med yrkande att till de befattningar, vilkas innehavare skulle erhålla full pension efter 65 levnads- och 25 tjänstår, måtte hänföras utom överingenjör vid kanalverk och driftingenjör vid kraftverk jämväl samtliga övriga ingenjörsbefattningar vid statens vattenfallsverk.

Till stöd för detta yrkande har reservanten, bland annat, framhållit, hurusom det icke alltid vore sagt, att vid tillsättning av en ordinarie ingenjörsbefattning vid

vattenfallsverket lämplig förfaren person kunde fås, vilken inträtt i statens tjänst vid 30 år eller därunder. I många fall skulle det vara till avgjord fördel för verket att till en dylik befattning kunna vinna en framstående förmåga, vilken överskridit 30-års åldern, och som måhända icke förut varit i statens tjänst utan arbetat i privat praktik inom eller utom riket. Men för en sådan person bleve befattningen mindre begärlig, därest han hade ringa utsikter att få full pension vid avgången och detta särskilt som just pensioneringen kunde locka den utom statstjänsten arbetande att nöja sig med den lägre avlöning, staten i allmänhet betalade gentemot vad som kan förtjänas i privat praktik eller vid privata företag.

Vattenfallsstyrelsen har uti sitt den 17 december 1912 avgivna utlåtande över kommitténs förenämnda betänkande hemställt i enlighet med reservantens yrkande, och har styrelsen därvid åberopat de av reservanten anförda skäl.

*Vattenfalls-
styrelsen.*

Statskontoret har såsom nämnt uti sitt förberörda utlåtande den 16 januari 1913, under förutsättning att pensionslagen skulle bliva tillämplig på nu ifrågavarande tjänstinnehavare, icke funnit något att erinra mot majoritetens inom kommittén förslag i nu angivna avseende.

Statskontoret.

Innan jag för egen del yttrar mig i denna fråga, får jag erinra, att berörda bestämmelser icke skulle gälla överingenjören vid Trollhätte kraftverk, vilken skulle pensioneras enligt särskilda i avlöningsreglementet angivna grunder.

*Departements-
chefen.*

Enligt kommitténs nu föreliggande förslag skulle för rätten att komma i åtnjutande av hel pension erfordras beträffande ingenjörspersonalen i allmänhet vid statens vattenfallsverk 65 levnads- och 35 tjänstår, dock skulle i fråga om överingenjör vid kanalverk och driftingenjör vid kraftverk antalet tjänstår minskas till 25.

Då särskilt i avseende å dessa sistnämnda befattningar större konkurrens med den enskilda industrien kan antagas föreligga, synes mig en dylik undantagsbestämmelse vad dem beträffar oundgängligen nödvändig. Att emellertid, såsom blivit ifrågasatt, utsträcka detta undantagsstadgande att omfatta även övriga ingenjörsbefattningar vid statens vattenfallsverk — överingenjörsbefattningen vid Trollhätte kraftverk naturligen undantagen — synes mig icke vara av förhållandena med nödvändighet påkallat. Jag får alltså ansluta mig till kommitténs förslag.

Mot vad kommittén uti nu ifrågavarande hänseende hemställt i avseende å övriga ordinarie tjänstinnehavare vid statens vattenfallsverk, har jag icke heller något att erinra.

De nu ifrågasatta förändringarna i pensionslagen torde böra träda i kraft den 1 januari 1914 eller samtidigt med den nya staten för statens vattenfallsverk.

Tjänstår för erhållande av pension (jfr 17 § i pensionslagen).

I detta avseende anser jag, i likhet med löneregleringskommittén, böra iakttagas vad i Kungl. Maj:ts vid 1911 års riksdag framlagda förslag till avlöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk i § 19 mom. 13:o förekommer därom, att tjänstår för erhållande av pension må få beräknas även för tid, under vilken sådan tjänsteman innehåft tjänst hos Nya Trollhätte kanalbolag eller bogseringsanstalten mellan Ströms kanal och Ivarslund. Det torde dock vara nödigt att Riksdagen lämnar särskilt medgivande härtill.

I fråga om de medel, av vilka pensionerna skola utgå.

Löneregleringskommittén har vidare föreslagit, att, under förutsättning att den civila pensionslagen vinner tillämpning å tjänstemän vid statens vattenfallsverk, de pensioner, som jämlikt samma lag skulle komma att beviljas bemälda tjänstemän, skola utgå av vederbörande verks medel.

Statskontoret har icke haft något i sak att erinra mot berörda förslag, och skall jag tillåta mig i särskild proposition hemställa, att medgivande i sådant hänseende må utverkas av Riksdagen.

Därest nu ifrågavarande förslag vinner bifall, torde jag få framdeles underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om de ändringar, som därav skulle påkallas, dels i kungörelsen den 11 oktober 1907 med föreskrifter angående de medel, av vilka pensioner, som jämlikt lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension komma att beviljas, skola utgå m. m. — vilken författning i viss mån ändrats genom kungörelse den 22 juni 1911 — dels ock i kungörelsen av förstnämnda dag med föreskrifter om verkställighet av lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension.

Folkskoleinspektörernas pensionsrätt.

I en den 4 innevarande april avlåten proposition nr 206 har förslag till omreglering av folkskoleinspektionen blivit Riksdagen förelagt. Enligt vad det vid berörda proposition fogade utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag utvisar, har chefen för ecklesiastikdepartementet vid föredragning av detta ärende upptagit till behandling jämväl frågan om folkskoleinspektörernas pensionsförhållanden och därvid förordat, att folkskoleinspektör, vilken innehar sin befattning såsom ensamsyssla, skulle äga rätt till hel pension vid uppnådda 65 levnads-

och 25 tjänstår. Då chefen för ecklesiastikdepartementet lämnat en uttömmande redogörelse för den i frågan verkställda utredningen samt från min sida icke någon erinran förekommer mot vad bemälde departementschef i nu ifrågavarande avseende förordat, har jag allenast att föreslå, att nu nämnda befattningshavare upptagas bland de i det nya mom. h) i 5 § av pensionslagen omförmälda.

Ifrågavarande förändring i pensionslagen torde böra träda i kraft samtidigt med den nya staten för folkskoleinspektionen eller den 1 januari 1914.

I den till innevarande års Riksdag avlåtna statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t under punkt 6 i nionde huvudtiteln framlagt förslag till löneroglering för lantbruksakademiens sekreterare, tillika ledamot och sekreterare i styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet och ordförande i anstaltens nämnd. Berörda förslag går ut på en förhöjning av sekreterarens lön till det för byråchef i nyreglerade verk bestämda avlöningsbeloppet å 8,100 kronor.

Pensions-
rätten för
lantbruks-
akademiens
sekreterare.

Såsom villkor för åtnjutande av berörda avlöningsförmån föreslogs, bland annat, att i fråga om skyldighet att avgå från befattningen ävensom i fråga om rätt till pension skulle gälla vad i särskild lag angående civila tjänst innehavares rätt till pension vore vid tiden för den nya lönestatens ikraftträdande eller, såvitt befattningen därefter tillträdde, vid tillträdet till befattningen stadgat.

Till grund för Kungl. Maj:ts omförmälda förslag ligger en av lantbruksakademien i skrivelse den 22 januari 1912 gjord framställning, däri lantbruksakademien i samband med frågan om löneförbättring åt sekreteraren jämväl uttalar sig angående ordnandet av hans pensionsförhållanden. Härom yttrar sig akademien på följande sätt:

För närvarande utgjorde, under förutsättning att ålderstilläggen intjänats, pensionen för akademien sekreterare 4,000 kronor men för byråchef i reglerade verk 5,600 kronor. Sekreteraren erhöles enligt hittills gällande bestämmelser pension antingen vid 70 levnadsår och 30 tjänstår eller vid 65 levnadsår och vid pass 40 tjänstår, därest sjuklighet eller försvagat hälsotillstånd styrktes genom läkarbetyg. Vid tidigare avgång ur tjänsten ägde han ingen rätt till pension.

Lantbruks-
akademien.

För de statens tjänstemän, som vore underkastade den nya pensionslagen, gällde i regel, att pension erhöles vid 67 levnadsår och 35 tjänstår, och kunde vid tidigare avgång tjänstemannen erhålla avkortad pension.

Akademien ansåg det vara uppenbart, att de för dess sekreterare

ofördelaktiga pensionsförhållandena skulle hos en person, som akademien önskade förvärva såsom sekreterare, framkalla starka betänkligheter att mottaga befattningen. Detta syntes desto mer vara fallet, som det kunde antagas icke sällan komma att möta svårigheter för honom att uppfylla villkoret om det nu bestämda antalet tjänstår. Det vore nämligen tydligt, att till sekreterarbefattningen blott kunde ifrågakomma en person, som visat sig besitta särdeles framstående kunskaper och rik erfarenhet på de för akademiens verksamhet betydelsefulla områden och som därför i regel vid utnämningen uppnått en mera framskriden ålder. Då det icke heller kunde säkert påräknas, att han förut innehaft stats-tjänst, bleve följden, att han för sin pension komme att bero av särskilt medgivande av Kungl. Maj:t och Riksdagen.

Emellertid syntes, därest den i nya pensionslagen såsom huvudregel bestämda tjänstålder av 35 år skulle fordras, samma svårigheter komma att i huvudsak kvarstå och pensionen fördenskill måhända i regeln utgå med avkortat belopp. Akademien ansåg sig därför böra framhålla såsom synnerligen önskvärt, att för akademiens sekreterare, liksom skett beträffande byråchefen för lantbruksärenden i lantbruksstyrelsen enligt lag den 22 juni 1911, de för åtnjutande av hel pension erforderliga tjänstårens antal måtte bestämmas till allenast 25.

Löne-
reglerings-
kommittén.

Löneregleringskommittén, som genom nådig remiss anbefallts att med anledning av lantbruksstyrelsens ovanberörda skrivelse avgiva yttrande, har i sitt på grund härav den 12 november 1912 avgivna betänkande i ämnet med avseende å den sekreteraren hos lantbruksstyrelsen tillkommande pensionen till en början påpekat, att, därest efter en omreglering av sekreterarens löneförmåner denne komme att bliva underkastad lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension, pensionen för honom skulle kunna uppgå till högst 5,600 kronor.

Härefter erinrar kommittén därom att på av Kungl. Maj:t i proposition till 1911 års Riksdag gjord framställning Riksdagen vad beträffade pensionsåldern för byråchefen för lantbruksärenden nedsatte de för erhållande av hel pension erforderliga tjänstårens antal från 35 till 25, varom ock lag den 22 juni 1911 utfärdades; och då skäl ungefär motsvarande dem, som vid tillstyrkande av Kungl. Maj:ts berörda proposition av dåvarande departementschefen anfördes, syntes kommittén föreligga beträffande lantbruksstyrelsens sekreterare, hemställer kommittén, att samma bestämmelser som de för byråchefen för lantbruksärenden i nu ifrågavarande avseende gällande måtte få tillämpas å lantbruksakademiens sekreterare.

Av det av kommittén åberopade departementschefsyttrandet tillåter jag mig här återgiva följande.

Byråchefen för lantbruksärenden i lantbruksstyrelsen intog i så måtto en särställning, att till befattning såsom sådan kunde utses endast en i praktiska värv prövad, med jordbruket och dess binäringar fullt förtrogen man. En sådan person hade antagligen ytterst sällan förut innehaft statstjänst och i vilket fall som helst vid sin befordran till ifrågavarande byråchefstjänst nått en mognare ålder.

Med dåvarande bestämmelser kunde han därför, enligt departementschefens mening, i allmänhet icke beräknas komma i åtnjutande av hel pension. En sänkning i den till dylik pension berättigande tjänst-åldern ansåg departementschefen vara av behovet påkallad, om man skulle kunna påräkna att till denna för landets jordbruk så viktiga befattning erhålla lämplig person med önskvärda förutsättningar att tillföra lantbruksstyrelsen den erfarenhet och sakkunskap, som krävdes för att det praktiska jordbrukets intressen skulle bliva på nöjaktigt sätt tillgodosedda inom styrelsen.

Sedan innevarande års Riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts förslag rörande löneroglering för lantbruksakademiens sekreterare numera jämväl godkänt de av Kungl. Maj:t föreskrivna villkoren för åtnjutande av de nya löneförmånerna, är med tillämpning av pensionslagen av den 11 oktober 1907 ifrågavarande befattningshavare berättigad att komma i åtnjutande av hel pension vid 67 levnads- och 35 tjänstår.

Jag biträder emellertid lönerogleringskommitténs åsikt, att man, i likhet med vad som i nu ifrågavarande avseende gäller för byråchefen för lantbruksärenden i lantbruksstyrelsen, ej bör uppställa fordran på längre tjänstetid för lantbruksakademiens sekreterare än 25 tjänstår.

Den erforderliga bestämmelsen härom i pensionslagen torde böra införas i det nya mom. m) samt träda i kraft samtidigt med den lönestat, till vilken den ansluter sig, eller den 1 januari 1914.

Sedan departementschefen härefter uppläst ett i enlighet med de av honom uttalade åsikter avfattat förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 5 och 6 §§ i pensionslagen, hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå Riksdagen att

dels antaga nämnda förslag,

dels ock medgiva att — utöver vad i 17 § av förenämnda lag finnes stadgat i fråga om beräkning av tjänstår för erhållande av pension — i sådant hänseende även må få beräknas tid, under vilken tjänste-

*Departements-
chefen.*

man vid statens vattenfallsverk innehåft tjänst hos Nya Trollhätte kanalbolag eller bogseringsanstalten mellan Ströms kanal och Ivarslund.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall; och skulle proposition till Riksdagen avlåtas av den lydelse, bil. litt. — — — vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Olof Ljungberg.